VIIKONVAIHDE

Sienestäjän kääryle. Kaalikääryleet voi täyttää jauhelihan sijaan sienillä tai kasvissuikaleilla. Sivu 17

Kylälle asukkaita. Kun maaseutukylä haaveilee uusista asukkaista, markkinointi kannattaa aloittaa kylän brändäyksestä. Sivu 16

Jukka ♥ Suvi Ruuhkavuosista selviää puhumalla ja huoltamalla säännöllisesti parisuhdetta. Sivu 15

Näin kunta toimii

Kunnilla on iso liuta pakollisia menoja ja tehtäviä. Tulevilla valtuustoilla on kuitenkin vielä valtaa päättää siitä, kuinka palvelut hoidetaan.

Valtion tehtävä on huolehtia yhteiskuntajärjestelmän jatkuvuudesta. Kunnat toteuttavat sitä käytännössä.

Kunnilla on kolmenlaisia tehtäviä: pakollisia eli laissa määrättyjä, vapaaehtoisia mutta lailla säädeltyjä ja kokonaan vapaaehtoisia.

Pakollisiin kuuluvat esimerkiksi perusterveydenhuolto, sosiaalihuolto, perusopetus, kaavoitus sekä vesi- ja jätehuolto.

Lukio- ja ammatillinen opetus puolestaan kuuluvat ryhmään, jossa tehtävät ovat kunnalle periaatteessa vapaaehtoisia. Jos kunta ryhtyy niitä järjestämään, sen pitää noudattaa niitä sääteleviä lakeja. Kunnan pitää myös rahoittaa ne asukkailleen siinä tapauksessa, että opetus annetaan muualla.

Kolmas eli vapaaehtoisten tehtävien ryhmä kattaa muun muassa joukkoliikenteen ja elinkeinotoiminnan. Elinkeinotoimintaa on esimerkiksi yritystonttien kaavoitus.

Kunnan kuuluu myös edistää asukkaiden hyvinvointia muun muassa liikunnan, kulttuurin ja nuorisotoimen saralla, mutta kunta päättää itse toteutustavasta.

Kunta voi ottaa hoitaakseen erilaisia yhteistä hyvää edistäviä tehtäviä, mutta ei sellaisia, joista vastuu on säädetty muulle taholle. Esimerkiksi järjestyksenpito kuuluu poliisille.

Harva kunta on kuitenkaan viime aikoina halunnut lisää tehtäviä.

80 prosenttia on sidottua rahaa

Valtio maksaa kunnille tehtävien hoitamista varten valtionosuuksia. Valtuusto päättää, kuinka rahat jaetaan.

Keskimäärin 75–80 prosenttia kunnan menoista on sidottu lakisääteisiin menoihin, pienissä kunnissa enemmänkin, arvioi Kuntaliiton lakiasiain johtaja **Arto Sulonen**.

Valtuutettujen jakovaraksi esimerkiksi puistojen ja katuverkon ylläpitämiseen ja järjestöjen tukemiseen jää siis enintään viidennes budjetista. Tämä kannattaa pitää mielessä, kun kuuntelee vaalilupauksia.

”Vaikka lainsäädäntö sitoo rahanjakoa, valtuustolla on päätösvaltaa siinä, millä tavalla palvelut järjestetään. Esimerkiksi peruskoulun osalta valtuusto päättää, minkälainen kouluverkko on eli missä koulut sijaitsevat”, Sulonen huomauttaa.

Kunta voi ulkoistaa vaikka kaiken

Kun kuntien talous tiukkenee ja veroprosentin kipuraja tulee vastaan, alkavat säästöt. Ensin karsitaan vapaaehtoisista tehtävistä ja sitten niistä pakollisista, joissa on pelivaraa.

”Täytyy muistaa, että sosiaali- ja terveystoimi vie kuntien budjetista yli puolet. Kun siihen lyödään päälle opetus- ja sivistystoimi, ollaankin jo 75 prosentissa kunnan menoista. Jos kunta joutuu sopeuttamaan talouttaan, se ei onnistu kuin puuttumalla siihen, kuinka asioita hoidetaan”, Sulonen sanoo.

Tarkkaan ottaen kunnan ei tarvitse hoitaa itse suurtakaan osaa palveluista. Se voi nimittäin hoitaa palveluvelvollisuutensa yhdessä muiden kuntien kanssa esimerkiksi kuntayhtymissä tai ostaa palvelut muilta kunnilta tai yksityisiltä yrityksiltä.

Kunta ei voi kuitenkaan ulkoistaa rajoituksetta viranomaistehtäviä, kuten lupa-, valvonta- ja tarkastustehtäviä.

Sellaisiakin kuntia on, joissa kunta ei järjestä juuri muuta kuin alakoulun ja päiväkodin. Paras-lain perusteella kuntien on pakko järjestää sosiaali- ja terveydenhuollon palveluita yhteistoimintaalueilla ja erikoissairaanhoitopiireissä.

Kunnalla tehtäviä yli sata mutta alle tuhat

Mutta kuinka paljon kunnilla sitten oikeastaan on tehtäviä?

Sitä ei tiedä kukaan.

”Yli sata mutta alle tuhat”, sanoo Kuntaliiton kehittämispäällikkö **Sanna Lehtonen**.

Tarkkaa lukua ei tiedetä, koska lainsäädäntöä on muutettu pikkuhiljaa ja kunnille on annettu uusia tehtäviä samaan aikaan kun entisiä on muutettu.

”Tehtävälistaukset ovat loputtomia, ja tyhjentävä listaus on mission impossible (mahdoton tehtävä)”, sanoo Sulonen.

Kunnan tehtävien määrä on hämärä, koska ne määritellään toimialakohtaisissa laeissa: perusopetus-, sosiaalihuolto-, päivähoito-, nuorisotyö-, kirjasto-, liikunta-, kulttuuri- ynnä muissa laeissa ja vielä uudessa vanhuspalvelulaissa.

Eri palveluita koskevien lakien tarkkuustaso kuntien velvoitteissa vaihtelee suuresti. Esimerkiksi liikunta- ja kulttuuritoimi ovat kunnan tehtäviä, mutta järjestämistapaa ei säädetä.

Sen sijaan perusopetuslaki säätelee hyvinkin tarkasti opetettavat aineet, niihin käytettävät tuntimäärät, oppilaiden työajat ja opintososiaaliset edut.

Rahaa annetaan, mutta liian vähän

Kuntien tehtävät ovat lisääntyneet merkittävästi 1990-luvulta lähtien, ja kuntaministeri **Henna Virkkunen** (kok.) olisikin valmis karsimaan niitä. Virkkusen asettama työryhmä määrittää kesäkuuhun 2014 mennessä kuntien tehtävät, uudistustarpeet ja esittää velvoitteiden vähentämistä.

Perusteluna on valtion rahapula ja se, että Suomessa kunnilla on ollut muihin maihin nähden poikkeuksellisen laaja verotusoikeus ja laaja vastuu järjestää palveluja.

Pitääkö sitten paikkansa, että valtio vain lisää kuntien niskaan tehtäviä, mutta ei anna niihin rahaa?

Kuntaliiton Sanna Lehtosen mielestä ei.

”Kun lainsäädäntöä uudistetaan, rahaa kyllä annetaan mutta liian vähän. Ministeriön arvio menoista on erilainen kuin kunnissa. Ministeriö haluaa uudistuksen mahtuvan budjettikehyksiin, vaikka arvio ei vastaa todellisia kustannuksia.”

EIJA MANSIKKAMÄKI

JUKKA PASONEN

Moni valtuutettu kokee, ettei voi enää päättää mistään konkreettisesta.

Valtuutettujen määrä asukasluvun mukaan

Asukasluku	Valtuutettuja
alle 2 000	17 *
2 001–4 000	21
4 001–8 000	27
8 001–15 000	35
15 001–30 000	43
30 001–60 000	51
60 001–120 000	59
120 001–250 000	67
250 001–400 000	75
yli 400 000	85

* kunta voi päättää, että valtuutettuja valitaan 13 tai 15

Lähde: OM

Kunnan organisaatio

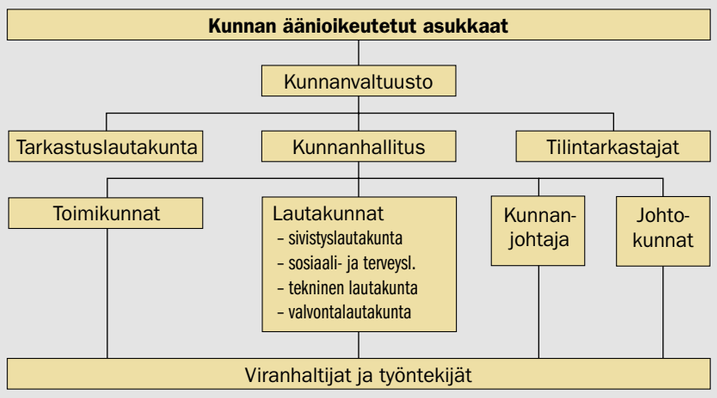

Valtuustoilla edessään vaikeita asioita

Kuntavaalit ovat sunnuntaina 28. lokakuuta.

Kunnan talousarvio ja kunnalliset johtosäännöt ovat suurimmat asiat, joista kunnan- ja kaupunginvaltuustot päättävät. Johtosäännöllä määrätään, kuka kunnassa päättää ja mistä.

”Tästähän nyt keskustellaan. Kun valtuusto päättää nykyisin suurista linjauksista, yksittäisissä asioissa päätösvaltaa on siirretty johtosäännöillä kunnanhallitukselle, lautakunnille ja viranhaltijoille. Moni valtuutettu kokee, ettei voi enää päättää mistään konkreettisesta”, Kuntaliiton lakiasiain johtaja **Arto Sulonen** sanoo.

Kaikkiaan vaalivoittajilla on edessään hikinen urakka. ”Tulevat valtuustot ovat aivan hirveän isojen haasteiden edessä”, Sulonen sanoo.

Siihen on kaksi perussyytä.

”Julkinen talous on menossa taantumaan. Koska kuntien palvelut ovat niin iso talouden sektori, myös niiden rahoitukseen joudutaan puuttumaan. Kuntiin tulee niukkuutta, mikä aiheuttaa valtuustoille suuria haasteita.”

Toinen valtuustojen päätettäväksi tuleva iso asia ovat vireillä olevat rakenneuudistukset: kuntarakenneuudistus sekä sosiaali- ja terveydenhuollon rakenneuudistus.

”Olivathan edellisetkin valtuustokaudet haasteellisia Paras-uudistuksen vuoksi, mutta nyt päälle tulevat paha taloudellinen tilanne ja yhä useammin rakennekysymykset. Sanoisin, että kuntien valtuustoilla on tulevaisuudessa kädet täynnä tehtäviä ja vaikeita asioita, erittäin vaikeita.”

Samaan aikaan maan hallitus aikoo uusia vielä valtionosuusjärjestelmän, sillä nykyistä laskentatapaa on pidetty mutkikkaana.

Nykyistä selkeämpi ja ”kannustavampi” malli on tarkoitus ottaa käyttöön vuoden 2015 alusta.

EIJA MANSIKKAMÄKI

LAKI

Kunta edistää asukkaidensa hyvinvointia

§

- Suomi jakautuu kuntiin, joiden asukkaiden itsehallinto on turvattu perustuslaissa.
- Kunnan päätösvaltaa käyttää asukkaiden valitsema valtuusto.
- Kunta pyrkii edistämään asukkaidensa hyvinvointia ja kestävää kehitystä alueellaan.

Kuntalain (1995) 1 luvun § 1

- Kunta hoitaa itsehallinnon nojalla itselleen ottamansa ja sille laissa säädetyt tehtävät. Kunnille ei saa antaa uusia tehtäviä tai velvollisuuksia taikka ottaa pois tehtäviä tai oikeuksia muuten kuin säätämällä siitä lailla.
- Kunta voi ottaa hoitaakseen muitakin kuin itsehallintoonsa kuuluvia julkisia tehtäviä.
- Kunta hoitaa sille laissa säädetyt tehtävät itse tai yhteistoiminnassa muiden kuntien kanssa. Tehtävien hoidon edellyttämiä palveluja kunta voi hankkia myös muilta palvelujen tuottajilta.

Kuntalain 1 luvun § 2

- Valtiovarainministeriö seuraa yleisesti kuntien toimintaa ja taloutta sekä huolehtii, että kuntien itsehallinto otetaan huomioon kuntia koskevan lainsäädännön valmistelussa.

Kuntalain 1 luvun § 8

KUNTAVAALIT

jatkuu seuraavalla sivulla